

УДК 658.589:338.45

*О.М. Паливода, к.е.н., старший викладач,  
Київський університет технологій  
та дизайну, м. Київ*

## **ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

*У статті ґрунтуються головні проблеми, що гальмують процес утворення територіально-виробничих кластерів у регіонах України та вказуються першочергові завдання державної політики щодо їх подолання.*

**Ключові слова:** територіально-виробничий кластер, ризик, державна політика кластеризації.

**Постанова проблеми.** Поглиблення процесів глобалізації економіки, що супроводжуються циклічним повторенням економічних криз, спонукає підприємців до пошуку нових організаційно-економічних структур бізнесу, котрі були б більш стійкими у невизначеній ринковій ситуації. Зростання гнучкості та адаптивності підприємств до складних умов демонструють сьогодні різноманітні мережеві структури, серед них найбільшого поширення набули територіально-виробничі кластери.

Стійкість та конкурентоспроможність кластерних організацій забезпечується завдяки сполученню в них переваг малих та великих підприємств, збереженню та поглибленню конкурентних відносин у поєднанні з розвитком кооперації та інтеграції підприємств.

Українська економіка також долучилася до процесів формування кластерних об'єднань. Піонером стала Хмельницька область, де наприкінці 90-х років при підтримці асоціації «Поділля Перший» було організовано декілька кластерів. Їх діяльність була доволі успішною (особливо швейного та будівельного кластерів), що відобразилося у зростанні конкурентоспроможності продукції та кількості робочих місць у відповідних галузях регіону. Сьогодні кластерними ініціативами охоплено майже всі області України, проте результати цього процесу не скрізь є визначними. Аналіз формування та діяльності нових мережевих структур у вітчизняній економіці засвідчив наявність ряду проблем, що стоять на заваді успіху.

**Аналіз останніх досліджень й публікацій.** Значний внесок у розробку теоретико-прикладних засад формування кластерної економіки зробили М. Портер, [1] Ю. Лаврикова [2], М. Афанасьєв [3], Л. Мясникова [3], И. Пилипенко [4], Соколенко С. [5] та інші. У працях цих дослідників розкрито сутність процесу утворення виробничо-територіальних кластерів, виявлено його причини та наслідки, виділено критерії диференціації кластерів, розглянуто аспекти державної підтримки та особливостей формування кластерних

утворень. Проте, зазначені автори приділяють не достатню увагу виявленню існуючих та потенційних ризиків формування кластерних об'єднань підприємств на певних територіях, крім того, не завжди враховується специфіка української економіки.

**Мета дослідження.** У зв'язку з вище зазначеним, основним завданням пропонованого дослідження є групування найбільш вагомих ризиків, що гальмують успішне становлення та функціонування територіально-виробничих кластерів у вітчизняній економіці.

**Основні результати дослідження.** Позитивний результат формування та діяльності кластерів прямо пов'язаний з своєчасним виявленням та усуненням ряду проблем, що або стримують, або навіть роблять неможливим зазначений процес на певних територіях чи у певних галузях. Серед найбільш значимих ризиків, що гальмують створення та розвиток кластерів на макрорівні, є такі:

- невизначеність законодавчої основи для практичної реалізації промислової політики кластеризації на національному та регіональному рівнях;
- відсутність чітких пріоритетів кластерної політики держави;
- відсутність національної програми підтримки формування та розвитку територіально-виробничих кластерів.

Серед ризиків, що властиві процесу кластеризації підприємств на мікрорівні слід зазначити такі:

- слабі зв'язки між науково-дослідними інститутами, бізнесом та представниками влади;
- невідповідність освітніх програм навчальних закладів потребам кластеру;
- низька якість бізнес-клімату та низька ефективність галузевих асоціацій;
- недостатньо високий рівень довіри між представниками бізнесу, науки та влади;
- ринок капіталу, який необхідний для підприємницької та інноваційної діяльності менш охоче фінансує віддалені регіони, де розташовані підприємства, що перебувають у кризовому стані;
- низький рівень спеціальних знань державних службовців, які необхідні для визначення програм підтримки кластерного розвитку, створення спеціальної інфраструктури та надання послуг;
- недостатньо високий рівень менеджменту та маркетингу на підприємствах;
- відсутність єдиної інформаційно-аналітичної системи, що забезпечувала б розповсюдження інформації про існуючі та потенційні кластери, їх досвід та напрями розвитку;
- перебування значної більшості підприємств в кризовому стані.

Слід відзначити також, що навіть, якщо відносини кооперації та співробітництва вигідні більшості учасників їх все одно складно налагодити.

Найбільш складними є забезпечення синергії, пов'язаної з пошуком системи принципів сумісної поведінки на ринках, механізмів підпорядкування особистих інтересів загальній стратегії, визначення оптимального співвідношення децентралізації та централізації управління [7]. Визначаючи загальні методологічні особливості стратегії об'єднання, необхідно виходити з того, що розвиток організації повинен здійснюватися безперервно з урахуванням змін зовнішнього середовища. Спеціалісти зазначають, що «одержання позитивного результату можливо тільки при умові високої якості інтеграції окремих елементів системи» [7]. При цьому якість інтеграційної взаємодії у межах кластеру не досягається шляхом автоматичного утворення об'єднання. Необхідними є проведення підготовчої роботи щодо узгодження цілей та формування стратегії. Знаходження стратегічного балансу інтересів учасників кластеру пов'язана з формуванням ефективного мотиваційного механізму, який здатний створити матеріальну зацікавленість у досягненні загальних цілей з допомогою об'єднаного розподілу доходу між учасниками.

Особлива роль в організації та розвитку кластеру відводиться фасилітатору – організації, що сприяє кластерному розвитку. Свої дії на початковому етапі вона повинна спрямувати на формування мотивації потенційних членів кластеру до проведення спільної діяльності. Найчастіше в ролі фасилітатора може виступати торгово-промислова палата, промислова асоціація, агенція регіонального розвитку або регіональні органи влади. Свої зусилля фасилітатор спрямовує на стратегічне групування бізнесу шляхом формування групи лідерів та мереж малих підприємств, підтримку їхньої інфраструктури, включаючи навчальні заклади, засоби дослідження та розвитку, створення мотивів до організації партнерства. Як свідчить досвід зарубіжних країн, фінансування зазначених заходів на початковому етапі найчастіше відбувається за рахунок коштів держави (здебільшого місцевих органів влади).

**Висновки.** Слід зазначити, що кластеризація промисловості створює перспективи виходу з кризового стану в багатьох галузях економіки. Проте для пожевлення цього процесу необхідна допомога з боку держави. Пріоритетом у діяльності уряду повинно стати зняття бюрократичних перешкод на шляху створення нових кластерів. Зокрема, негайного вирішення потребують такі завдання: розробка спеціальних законодавчих актів, які б регулювали діяльність кластерів, зменшуючи невизначеність ситуації; активізація наукових досліджень в місцевих університетах, які мають значення для розвитку кластерів та створення інформаційних баз даних, які потрібні для нормального функціонування.

#### **Список використаних джерел**

1. Портер М. Конкуренция / Майкл Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 608с.
2. Портер М. Международная конкуренция / Майкл Портер; Пер.с англ. / Под ред. В.Д.Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.

3. Лаврикова Ю. Г. Концептуальные основы и практика реализации кластерного подхода в регионах России / Ю. Г. Лаврикова // Региональная экономика: теория и практика. 2008. №22 (79). С. 21-31.
4. Афанасьев М. Мировая конкуренция и кластеризация экономики / М. Афанасьев, Л. Мясников // Вопросы экономики. – 2005. – №4. – С. 75-86.
5. Пилипенко И. Кластерная политика в России / И. Пилипенко // Общество и экономика. – 2007. – №8. – С. 28-64.
6. Соколенко С. Стратегія конкурентоспроможності економіки України на основі інтеграційних систем-кластерів / Доповідь на Загальноукраїнській конференції «Кластеризація – шлях до підвищення конкурентоспроможності регіонів», 23-25 травня 2006, Севастополь. – 37 с.
7. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / Відпов. Ред. канд. екон. наук Ю.В. Кіндзерський. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.

**Annotation.** *The main problems which hamper the creation of territorial-productive clusters in the regions of Ukraine are classified in this article and the priority measures of state policy for its solving are indicated as well.*

**Key words:** *territorial-productive cluster, risk, state policy of clusters creation.*

15

УДК 658.14

**Л.Я. Слобода**, к.е.н., Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

## **УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЄЮ БАНКІВ УКРАЇНИ**

*У статті обґрунтовано напрями підвищення рівня капіталізації банків в Україні на основі аналітичної оцінки процесів капіталізації, виокремлення факторів, пов'язаних із фіктивною капіталізацією банків.*

**Ключові слова:** *банк, власний капітал, капіталізація, фіктивна вартість капіталу.*

Події останнього року наглядно засвідчили, що сучасні банки України не тільки не вміють працювати із ризиками, але й самі знаходяться в епіцентрі генерації ризиків для реального сектору економіки та населення. Подолання наслідків світової фінансової кризи, що переросла для банків у кризу ліквідності, ускладнюється на тлі процесів глобалізації, фінансової інтеграції, міжнародного руху капіталу, утвердження засобів світового фінансового пануван-